

## **МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ НА ПРАВОВУ ДОПОМОГУ У ВИПАДКУ ОБМЕЖЕННЯ СВОБОДИ ПІДОЗРЮВАНОВОГО**

**Роман Владиславович УХОВ,**

*аспірант відділу організації освітньо-наукової  
підготовки Харківського національного  
університету внутрішніх справ*

Право на правову допомогу є одним із ключових елементів забезпечення справедливості у правовій системі демократичної держави. Особливої ваги це право набуває у випадках обмеження свободи підозрюваного, коли ризик порушення його законних прав зростає. У таких ситуаціях держава зобов'язана забезпечити доступ до ефективного захисту та гарантувати дотримання процедурних норм.

Право на правову допомогу є одним із фундаментальних прав людини, що забезпечує доступ до справедливого судочинства та захисту інтересів особи, особливо у випадках, коли вона позбавлена свободи. Міжнародні правові акти, такі як Загальна декларація прав людини, Європейська конвенція з прав людини та Міжнародний пакт про громадянські й політичні права, зобов'язують держави гарантувати кожній людині можливість користуватися правовою допомогою. Згідно з цими документами, доступ до адвоката повинен бути забезпечений одразу після затримання особи або пред'явлення їй обвинувачення. Національне законодавство України також закріплює це право, що є невід'ємною складовою правового статусу громадянина. Конституція України гарантує кожному право на правову допомогу, а механізми його реалізації регулюються Кримінальним процесуальним кодексом та Законом України "Про безоплатну правову допомогу". У системі кримінального провадження передбачені різні способи забезпечення цього права. Одним із ключових механізмів є призначення адвоката уповноваженим органом, коли підозрюваний через фінансові труднощі не може оплатити послуги захисника. У таких випадках держава забезпечує безкоштовну допомогу, призначаючи адвоката з реєстру системи безоплатної правової допомоги. Крім того, затримана особа має право самостійно обирати адвоката, що дозволяє залучати фахівця за власний рахунок або звертатися до системи безоплатної правової допомоги, яка працює в межах чітко визначених процедур. Ще однією важливою гарантією є забезпечення конфіденційності консультацій із адвокатом, що має особливе значення для захисту прав затриманої особи[1]. Навіть під час перебування під вартою підозрюваний повинен мати можливість безперешкодно спілкуватися із захисником, що сприяє ефективності захисту.

Однак в Україні існує низка викликів, пов'язаних із практичною реалізацією права на правову допомогу. Основні труднощі включають нестачу адвокатів, які працюють у системі безоплатної правової допомоги, недостатнє фінансування цієї системи та затримки у наданні допомоги, що може негативно впливати на права підозрюваного. Такі проблеми вимагають реформування організації правової допомоги, зокрема шляхом збільшення фінансування, залучення додаткових фахівців та впровадження технологічних інструментів для оптимізації процесу.

Обмеження свободи підозрюваного висуває особливі вимоги до забезпечення права на правову допомогу, адже саме в цей період існує підвищений ризик порушення прав людини. Ефективна реалізація цього права починається з оперативного інформування затриманої особи про її права. Законодавство України, зокрема стаття 208 Кримінального процесуального кодексу, передбачає, що особа, яка позбавлена свободи, повинна бути негайно повідомлена про свої права, включно з можливістю звернутися до адвоката. Недотримання цього положення може призвести до серйозних наслідків, таких як визнання отриманих доказів недопустимими або перегляд результатів судового розгляду. Система безоплатної правової допомоги є одним із ключових механізмів забезпечення захисту прав затриманих осіб.

Відповідно до законодавства, адвокат повинен бути наданий у найкоротший строк після отримання запиту від правоохоронних органів. Зазвичай це відбувається протягом години, що є критично важливим для захисту прав підозрюваного з моменту обмеження його свободи. Однак на практиці цей механізм часто стикається з проблемами, такими як перевантаженість адвокатів, відсутність чіткої координації між правоохоронними органами та центрами надання правової допомоги, а також брак фінансування, що впливає на якість наданих послуг. Моніторинг дотримання правових процедур під час затримання відіграє важливу роль у попередженні зловживань. Дослідження свідчать, що затримані не завжди отримують належну інформацію про свої права, особливо в умовах поспішності чи тиску з боку слідчих органів. Для вирішення цієї проблеми важливим є посилення контролю з боку омбудсмена та залучення правозахисних організацій до процесу спостереження за дотриманням прав людини. Проведення тренінгів для правоохоронців і адвокатів також може сприяти кращому розумінню процедур і уникненню можливих порушень. Якість правового захисту значною мірою залежить від рівня підготовки адвокатів, що працюють у системі безоплатної допомоги. Недостатній рівень фінансування та перевантаженість адвокатів часто призводять до зниження ефективності захисту[2]. Важливим кроком у покращенні ситуації може стати впровадження електронних систем для координації призначення адвокатів. Це дозволить мінімізувати затримки, уникнути людського фактора в розподілі справ і забезпечити швидкий доступ затриманих до професійної правової допомоги. Такі технологічні рішення сприятимуть оптимізації роботи всієї системи, водночас гарантувавши дотримання прав людини.

На нашу думку, Ефективна реалізація права на правову допомогу у випадках обмеження свободи можлива лише за умови поєднання законодавчої чіткості, організаційної злагодженості та належного фінансового забезпечення. Лише за цих умов держава зможе повною мірою виконати свої зобов'язання щодо захисту прав людини у складних обставинах обмеження свободи.

Отже, право на правову допомогу є основою для забезпечення справедливого судового розгляду та захисту прав підозрюваного. У випадках обмеження свободи підозрюваного механізми реалізації цього права відіграють вирішальну роль у забезпеченні законності та справедливості.

### **Список використаних джерел:**

1. Мартовицька О. В. Проблеми надання професійної правничої допомоги у кримінальному процесі України. Напрями реформування кримінального процесуального законодавства в Україні. МВС України. Харківський національний університет внутрішніх справ. Харків. 2020. С. 78-82.

2. Чумак Р. Цивільно-правова відповідальність за невиконання та/або неналежне виконання договору про надання юридичних послуг. Підприємництво, господарство і право. 2021. № 1. С. 46-51. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2021.1.08>.